

Про необхідність професійної спрямованості навчання компонентній технології програмування

Нова соціальна-освітня ситуація в Україні посилює вимоги до професійного рівня вчителів. Результати наукових досліджень Н.В.Володіної, Г.А.Засобіної, Е.Ф.Зеєра, О.Ю.Крегжене, Н.В.Кузьміної, А.Г.Мордковича, О.П.Томашука, Г.А.Томілової, А.П.Черних є доказовою базою висновку, що навчання майбутніх педагогів повинно мати професійну спрямованість.

На думку Н.В. Володіної відсутність професійно-педагогічної спрямованості навчання у вузі веде до того, що студенти, в процесі навчання, засвоюють знання взагалі, а не для певної конкретної справи, не бачать об'єкт своєї майбутньої діяльності, тим самим знижується мотиваційний рівень навчальної діяльності студентів, потреби самовдосконалення [1].

Проблема професійної спрямованості навчання підіймалася неодноразово в психолого-педагогічній літературі, і можна виділити кілька трактувань цього поняття:

- ототожнення з поняттям "професійна орієнтація" в підготовці майбутніх учителів;
- звуження обсягу поняття, яке виражається у тому, що під професійно-педагогічною спрямованістю навчання розуміють докладне висвітлення у навчальному матеріалі, що вивчається у вищій школі, основ відповідного шкільного курсу;
- розглядання його як дидактичного принципу професійної педагогіки, основний зміст якого виражається в систематичному уточненні цілей професійної підготовки, відборі та використанні такого змісту, методів та організаційних форм навчання, котрі утворюють найбільш оптимальні умови для оволодіння професійними знаннями, вміннями, навичками та розвитку особистих якостей фахівця відповідного профілю;
- розкриття його об'єму через цілісну концепцію, яка складається з чотирьох принципів (раціональної фундаментальності, бінарності, провідної ідеї і безперервності).

Як строго побудована концепція, професійно-педагогічна спрямованість навчання була окреслена в роботах А.Г.Мордковича. Автор розкриває її за допомогою чотирьох педагогічних положень – принципів професійно-педагогічної спрямованості [5].

Перший принцип – **принцип фундаментальності**. Необхідна фундаментальна підготовка вчителя, що забезпечує йому діючі знання в межах шкільного курсу і далеко вихідні за його рамки. Але ця фундаментальність є не метою, а засобом підготовки вчителя. Вчитель, який не має належної фундаментальної підготовки, творчо недовговічний; він втрачає орієнтування в умовах, які об'єктивно постійно змінюються, компетентність при внесенні нових складових у зміст середньої освіти.

Другий – **принцип бінарності**, виражається в об'єднанні загальнонаукової та методичної ліній побудови спеціальних дисциплін. Комплекс спеціальних дисциплін повинен забезпечити студенту, з одного боку, сучасне наукове тлумачення всіх основних понять і фактів відповідного шкільного курсу, досить широкий кругозір і рівень професійної культури, і, з іншого боку, знання методів навчання шкільному курсу (не вважаючи цю роботу прерогативою тільки курсу методики викладання). Таким чином, під час обрання методів навчання викладач повинен свідомо надавати перевагу тим методам, які студент буде використовувати у своїй наступній педагогічній діяльності. У той же час методика викладання зможе успішно вирішити свої проблеми і задачі в області приватних методик, коли вона зможе спиратися на добру фахову підготовку і частково сформовані методичні погляди.

Принцип провідної ідеї виражається у зв'язку конкретного матеріалу курсів педагогічних ВНЗ з відповідними шкільними предметами. Реалізація даного принципу забезпечує цілеспрямованість курсу, розуміння студентами перспектив його вивчення, а також наступність між середньою та вищою освітою. Викладання курсу неможливо без здійснення найтісніших міжпредметних зв'язків з курсом середньої школи. Організація матеріалу навколо провідної ідеї унаочнює структуру навчального предмета і забезпечує «погляд зверху» на шкільний курс.

Принцип безперервності полягає в тому, що всі курси фундаментальної підготовки повинні брати участь у надбанні студентом педагогічної діяльності. У цьому зв'язку Е.Ф. Зеєр [3] вказує, що психологічною основою формування професійно-педагогічної спрямованості особистості є провідна діяльність. У ВНЗ у такій ролі виступає навчальна діяльність, і тому характер навчальної діяльності студентів повинен поступово змінюватися, наближаючись до професійної діяльності на останніх курсах.

Концепція професійно-педагогічної спрямованості, яка запропонована А.Г. Мордковичем, спирається на методологічну концепцію єдності теорії і практики, теорію розвиваючого навчання, психолого-педагогічну концепцію навчання діяльності, дидактичні принципи.

Виникає питання: як концепція професійно-педагогічної спрямованості втілюється в методичну систему навчання (цілі, зміст, методи і форми навчання)? Кожний із принципів впливає на цілі навчання й у той же час сам формується під їхнім впливом. Щодо інших компонентів методичної системи навчання, то можна відзначити, не припинюючи впливу всіх принципів на кожний з них, що для окремого компонента домінуючим є певний принцип. Так, принцип бінарності, домінує при виборі методів навчання, принципи фундаментальності і провідної ідеї - при доборі змісту навчання, принцип безперервності при виборі форм і засобів навчання.

Аналіз педагогічної літератури і результатів психолого-педагогічних досліджень з проблеми реалізації професійно-педагогічної спрямованості навчання дозволив виділити ряд напрямків, у руслі

яких проводилися дослідження:

- *професійна спрямованість змісту окремих дисциплін*. Вона, зокрема, передбачає в процесі викладання навчального матеріалу у вищій школі встановлювати зв'язки зі шкільним курсом, проводити його аналіз, вказуючи на існуючі в ньому логічні прогалини та висвітлюючи можливі підходи до усунення цих прогалин; використовувати завдання з професійно-орієнтованим змістом. В цьому напрямку, здебільш, розглядалися питання впливу принципів фундаментальності і провідної ідеї на добір змісту і збалансованість двох компонентів: загальнонаукової підготовки у відриві від потреб професії і підготовки вчителя з урахуванням тільки вимог школи;
- *професійна спрямованість форм і методів навчання* студентів педагогічних ВНЗ. Дослідниками цього напрямку розроблялись питання формування окремих методичних знань і вмінь у студентів в процесі викладання відповідної дисципліни завдяки використанню певних методів, форм і засобів навчання;
- *комплексний підхід*, який виражається в тому що всі компоненти методичної системи мають професійну спрямованість. Саме такий підхід передбачає концепція професійно-педагогічної спрямованості, яка запропонована А.Г. Мордковичем.

Наявність психолого-педагогічних досліджень окремих локалізованих аспектів проблеми реалізації професійно-педагогічної спрямованості пояснюється насамперед, різноманітністю тлумачення терміну професійно-педагогічна спрямованість навчання, а також багатогранністю вказаної проблеми: вона передбачає як реалізацію комплексного підходу до її розв'язання, так і виділення окремих напрямків з метою більш глибокого її дослідження.

Великий резерв щодо професійної підготовки майбутніх вчителів містять у собі спеціальні дисципліни. Водночас, удосконалення професійно-педагогічної спрямованості викладання спеціальних дисциплін забезпечує найбільш «швидко» професійну адаптацію студентів. Тому все більшу актуальність набуває проблема дослідження професійно-педагогічної спрямованості викладання конкретних спеціальних дисциплін з урахуванням їх ролі у формуванні основ педагогічної майстерності.

Висловленні міркування обумовлюють коло проблем-завдань нашого дослідження: пошук інтенсивного шляху підвищення рівня професійної майстерності вчителів інформатики. Як таким була виявлена професійно-педагогічна спрямованість навчання; виділення курсу програмування, який потребує деякої перебудови з урахуванням сучасних надбань інформатики, має величезні можливості у формуванні загально методичних вмінь та навичок; розробка методичних рекомендацій щодо вивчення курсу програмування, зокрема його розділу – компонентного програмування.

У дусі реалізації окреслених завдань ми проводили відповідну роботу:

- спостереження і тестування з метою виявлення рівня знань студентів з різних розділів інформатики та їх методичної підготовки, у ході якого було зазначено невідповідність знань студентів-випускників з інформатики вимогам сучасної школи, методів викладання цієї дисципліни, зв'язків шкільного курсу інформатики із відповідними у ВНЗ курсами; невисокий рівень інформаційної культури; рецептурність методичних знань. До того ж, що привернуло нашу особливу увагу, було з'ясовано існування прогалин в знаннях курсу програмування, у той час як програмування є однією з перших технологій обробки інформації за допомогою комп'ютера і включеним у програму педагогічних ВНЗ найпершим;
- аналіз психолого-педагогічної літератури та дисертаційних досліджень з проблем підготовки вчителів інформатики, а також опитування викладачів-предметників показали, що не розкриті ще в повній мірі можливості курсу програмування щодо формування у майбутніх учителів інформатики методичних та загально педагогічних знань і вмінь, не розроблена методика їх формування в процесі навчання цієї дисципліни.

Тому найбільш важливим і практично значущим у нашому дисертаційному дослідженні ми вважаємо виконання останнього завдання із перелічених вище, яке передбачає, виходячи із специфіки інформатики як науки та навчальної дисципліни, через призму професійно-педагогічної спрямованості навчання розкрити її можливості в справі вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя інформатики та розбудувати даний курс з урахуванням сучасних наукових надбань (дидактичною основою розбудови повинні виступати принципи дидактики та концепція професійно-педагогічної спрямованості навчання).

ЛІТЕРАТУРА

1. Володина Н.В. Повышение эффективности процесса обучения студентов педвузов усилением его профессионально-педагогической направленности: Дис. ... канд. пед. наук. – Бердянск, 1983. – 132с.
2. Засобина А.Г., Степович В.А. Педагогическая направленность студентов университета // Формирование профессионально-педагогической направленности у студентов университета. – Межвуз. сб. науч. тр. Иваново, 1986.– С. 27-35.
3. Зеер Э.Ф. Профессионально-педагогическая направленность, как системообразующий фактор профессионального становления личности инженера-педагога. – Свердловськ: СИПИ, 1987. – С. 3-16.
4. Крегжене О.Ю. Роль профессионально-педагогической направленности в формировании будущего учителя // Проблемы профессиональной подготовки студентов педвузов и университетов. – М., 1976.
5. Мордкович А.Г. Профессионально-педагогическая направленность как концепция математической подготовки учителя// профессионально-педагогическая направленность в педагогическом вузе

Межвузовский сборник научных трудов. –М.:МГЗПИ, 1989. – С.3-9.

6. Томащук О.П. Професійна спрямованість викладання математичного аналізу в умовах диференційованої підготовки вчителя математики: Автореф. дис... канд. пед. наук (13.00.02) / Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 1999. – 20 с.
7. Томилова Г.А. Содержание и методика формирования профессионально-педагогической направленности у студентов университета.- Томск: Изд-во Томского университета, 1978.– 128 с.
8. Черных А.П. Проблема формирования профессионально-педагогической направленности у студентов педагогических вузов. – Рязань, 1976.